

PENTRU ÎMBUNĂȚĂȚIREA PREDĂRII GRAMATICII ÎN CLASELE I — IV

DE

MARIA SĂULESCU

INSP. SECȚIA DE ÎNVĂȚĂMÂNT A SFATULUI POPULAR BUCUREȘTI

Pentru elevii claselor I—IV, studiul limbii române prezintă o importanță deosebită. Din clasa I, când se pun bazele deprinderii cititului și scrisului corect și conștient, până în clasa a IV-a, când elevii ajung să înțeleagă și să interpreteze texte cu caracter literar-artistic, putându-se exprima, atât oral cât și în scris, just și precis, predarea limbii române constituie obiectul principal de studiu.

În acest proces complex de însușire conștientă a noțiunilor fundamentale despre limbă, pe baza cărora se formează deprinderea elevilor de a citi corect, conștient, curent și expresiv și de a-și exprima ideile, în scris și oral, liber și corect, un loc deosebit îl ocupă predarea gramaticii, căci « tocmai datorită gramaticii, limba capătă posibilitatea de a îmbrăca gândurile umane în învelișul material al limbii »¹.

Aplicând în viața școlilor noastre învățătura stalinistă despre limbă, M.I.P., prin planul de învățământ și programa claselor I—IV, a pus în centrul atenției cadrelor didactice care predau la aceste clase, studiul limbii române și, legat de acesta, studiul gramaticii române. Predarea gramaticii începe chiar din clasa I, în a doua jumătate a anului școlar, completându-se și adâncindu-se treptat în clasele II, III și IV, astfel încât la absolvirea clasei a IV-a elevii să stăpânească cunoștințele gramaticale de bază necesare exprimării corecte și conștiente, care să alcătuiască temelia studiului limbii în clasele următoare. De felul în care elevii își însușesc aceste cunoștințe în primele clase, depinde, în bună măsură, formarea exprimării corecte a absolvenților școlilor noastre, știut fiind că anumite deprinderi

¹ I. Stalin, *Marxismul și problemele lingvisticii*, Ed. P.M.R., 1950, p. 24.

sau noțiuni greșit formate în această perioadă pot fi înlăturate cu mare greutate mai târziu.

Multe din cadrele noastre didactice care predau la clasele I—IV au înțeles importanța studierii gramaticii în aceste clase.

Străduindu-se să aplice învățătura stalinistă despre limbă, ele depun o muncă susținută pentru a înarma pe elevi cu cunoștințe științifice, conștient însușite, care să le desvolte vorbirea și scrierea corectă.

A crescut considerabil rolul analizei gramaticale, extinzându-se atât la studiul foneticii, morfologiei și sintaxei, cât și la ortografie și punctuație. Insuși conținutul exercițiilor date elevilor în clasă sau acasă s'a îmbunătățit vădit. Textele se aleg cu grijă, pe măsura vârstei copiilor, și se folosește metoda combinată a exercițiilor orale cu cele scrise. Munca cadrelor didactice este astfel planificată încât să se poată recapitula și verifica periodic deprinderile elevilor în domeniul gramaticii și ortografiei. Crește efortul pentru îmbinarea cunoștințelor de morfologie cu cele de sintaxă, astfel încât elevul să înțeleagă din capul locului legătura strânsă între funcția morfologică și cea sintactică a cuvintelor.

Așa, de pildă, elevii clasei a III-a dela școala de 7 ani de băieți nr. 17 dovedesc o justă însușire a cazurilor substantivului. În predarea lecțiilor referitoare la acest capitol, tovarășa învățătoare a clasei — Brătianu Florica — a pornit dela multe exemple concrete, pe care le-a analizat cu clasa în mod activ, stimulând permanent judecata copiilor, reușind astfel să le formeze noțiunea precisă a fiecărui caz. Folosind exerciții aplicative, tovarășa învățătoare a căutat să întărească cunoștințele elevilor și să-i facă să recunoască și să înțeleagă modificarea substantivului după rolul pe care-l are în propoziția respectivă, legând astfel analiza părților de vorbire cu analiza părților de propoziție.

Tot așa, tovarășa Dragomir Eleonora, învățătoare la clasa a III-a dela școala de 7 ani de băieți nr. 2, arată o deosebită grijă în predarea orelor de gramatică. Îmbinând permanent analiza morfologică cu cea sintactică, a reușit să formeze elevilor o justă înțelegere a modificării cuvintelor și a îmbinării lor în propoziții. Ca o consecință a legării cunoștințelor de gramatică de textele studiate, elevii acestei clase citesc corect și expresiv, manifestând și un desvoltat gust pentru lectură în afara clasei. Caietele de teze ale elevilor dovedesc preocuparea tovarășei învățătoare de a deprinde pe elevi cu o scriere corectă.

Mai sunt însă cadre didactice care, neprivind cu destulă seriozitate această problemă, lasă să se strecoare în transmiterea cunoștințelor de gramatică aspecte formale și mecanice, sau chiar greșeli de conținut.

Așa de exemplu, tot la școala de 7 ani de băieți nr. 2, la clasa a IV-a, la o oră de recapitulare a verbului, elevii au dovedit că și-au însușit în mod just noțiunea de conjugare, persoană și timp, mânuind cu destulă ușurință diferitele forme verbale, determinate de persoană și timp. Noțiunea de infinitiv, însă, s'a dovedit a fi însușită formal și mecanic, întrucât elevii au definit infinitivul — fiind lăsați cu această înțelegere — ca acea formă a verbului în care « lucrarea

începe cu *a* și se termină într'o vocală », deși în manual definiția infinitivului este dată altfel (« verbele la infinitiv numesc lucrarea arătată de verb »). Această lipsă este gravă și prin faptul că ea s'a manifestat la ultima lecție de probă, ținută de un elev de anul IV al Școlii pedagogice, în cadrul practicii pedagogice de două săptămâni. Tovarășa învățătoare a clasei, Pătrașcu Elena, n'a corectat această greșală a elevului practicant după prima lecție de transmitere a cunoștințelor și nici n'a verificat cu toată grija pregătirea elevului (planul de lecție), așa fel încât să înlăture astfel de lipsuri.

De altfel elevii acestei clase — deși vorbesc de infinitiv și imperativ — nu cunosc nimic despre indicativ, cu toate că programa de învățământ pentru clasa a IV-a prevede cunoașterea și a acestui mod. Explicația stă în faptul că în manualul de clasa a IV-a nu se spune nimic despre acest mod și că, în consecință, această noțiune n'a fost transmisă elevilor. Lipsa e de data aceasta și a M.I.P., care n'a pus de acord manualul cu programa.

Insuficienta pregătire a tovarășului învățător duce la insuficienta temeinicie a cunoștințelor elevilor. Uneori elevii care au reușit printr'un efort propriu să se orienteze sunt corecți — dar greșiți.

Astfel, la școala de 7 ani de băieți nr. 31, la clasa a III-a, tovarășul învățător Prahoveanu, predând elevilor cazul genitiv, s'a folosit numai de exemple în care substantivul în cazul genitiv era precedat de articolul posesiv (genitival), ca de exemplu: « Tocul este al pionierului; catedra este a clasei; cravata este a pionierului » etc. Chiar atunci când elevii au dat exemple juste, ca de pildă « Câinele vânătorului este înalt », tovarășul învățător a respins exemplul, pe motiv că exprimă cazul dativ. Astfel noțiunea de caz genitiv a fost, în mod necesar, legată de existența articolului posesiv. Desigur că în aceste condiții funcția morfologică a cuvântului n'a putut fi legată de funcția lui sintactică, iar cazul n'a fost definit decât în funcție de întrebare. Nu este de mirare că elevii acestei clase nu dovedesc interes pentru orele de gramatică, nu-și fac temele cu drag și nu au caiete îngrijite și corectate de tovarășul învățător.

Grave confuzii se produc și atunci când se folosesc în predarea gramaticii noțiuni care depășesc vârsta clasei respective și care de fapt nu sunt prevăzute nici în programa de învățământ a clasei. Și mai grav e când la predarea acestor noțiuni nu se respectă adevărul științific.

Așa de exemplu, la Centrul școlar al școlilor medii de fete nr. 5, 7, 8, la clasa a III-a, tovarășa învățătoare Covaliu folosește în transmiterea cunoștințelor despre verb noțiunea de infinitiv, neprevăzută în programa de învățământ, dela care caută să formeze timpurile indicativului, numind acest mod (infinitiv) « verbul adevărat, natural, normal ». Elevele vorbesc de infinitiv fără să înțeleagă această noțiune, pe care o definesc ca « acea parte de vorbire care stă înaintea unui verb pentru a-l înfrumuseța ». Desigur că asemenea confuzii dăunează pregătirii elevilor, oricâtă bunăvoință ar arăta tovarășa învățătoare în munca sa cu clasa respectivă.

Lipsurile acestea, care persistă încă în munca școlilor noastre și care sunt rămășițe ale vechii mentalități de subapreciere a rolului gramaticii, arată necesitatea concentrării atenției organelor de îndrumare și control — începând cu direcția școlii — asupra predării limbii române în clasele I—IV.

Începuturi avem în această direcție. Astfel, Secția de Învățământ a Sfatului Popular al raionului Stalin a organizat o lucrare de control la limba română pentru clasele a IV-a din școlile cuprinse în raza raionului. În acest scop a alcătuit un colectiv de cadre didactice din ciclul I elementar, care au stabilit subiectul lucrărilor și, în urmă, ajutați de tovarășii învățători ai claselor a IV-a, au dat elevilor aceste lucrări în zilele de 25 și 26 februarie. Atât directorii școlilor cât și cadrele didactice și elevii au fost anunțați din timp că vor da o lucrare de control. Lucrarea urma să verifice temeinicia cunoștințelor de gramatică și ortografie ale elevilor, să se constate lipsurile cu caracter general și greșelile mai frecvente, pentru a putea fi îndreptate până la încheierea anului școlar.

Rezultatele statistice ale lucrărilor de gramatică au fost următoarele:

25%	dintre elevi au obținut nota 5
30%	dintre elevi au obținut nota 4
28%	dintre elevi au obținut nota 3
18%	dintre elevi au obținut nota 2
1%	dintre elevi au obținut nota 1

Chiar dacă aceste rezultate nu oglindesc întru totul și în mod strict situația existentă — deoarece lucrările nu au fost corectate de același colectiv, ci de subcolective din care a făcut parte învățătorul clasei — putem totuși vedea în linii generale pregătirea elevilor.

Faptul că majoritatea elevilor au obținut note bune și foarte bune dovedește că grija cadrelor didactice pentru predarea gramaticii este tot mai susținută. De asemenea este limpede că noile noțiuni pe care le prevede programa de învățământ și care n'au fost până acum predate în clasele I—IV (de exemplu cazurile) pot fi însușite în bune condiții de elevii noștri mai mici și că, prin aceasta, pregătirea lor poate fi mai temeinică.

Dar aceste rezultate arată că este destul de mare încă numărul elevilor de clasa a IV-a care nu stăpânesc suficient materia, datorită faptului că există încă serioase lipsuri în desfășurarea lecțiilor, așa cum s'a arătat mai sus.

Cele mai frecvente confuzii constatate în lucrările slabe au fost: insuficient discernământ între funcția morfologică și cea sintactică; insuficientă cunoaștere a cazurilor în cadrul analizei morfologice a propoziției, chiar atunci când elevul a putut declina substantivul.

S'au putut constata prin aceste lucrări și greșeli specifice unei anumite clase, greșeli în care se oglindesc lipsurile personale ale cadrelor didactice care predau la aceste clase.

La primul cerc pedagogic, după efectuarea acestor lucrări de control, cadrele didactice din raionul Stalin care predau la clasa a IV-a au discutat rezultatele

lucrării de control și, pe baza celor constatate, au hotărât să insiste în predarea lecțiilor viitoare asupra problemelor insuficient însușite. De asemenea au hotărât să folosească mai intens exercițiile de analiză a textelor și dictările.

Desigur, cauza tuturor slăbiciunilor care mai persistă în predarea gramaticii în școlile noastre elementare este insuficienta adâncire a problemelor de gramatică. Este cunoscută de altfel superficialitatea cu care s'au predat lecțiile de gramatică atât în fostele școli normale, cât și în celelalte școli și facultăți.

Apariția genialei opere a lui I. V. Stalin « *Marxismul și problemele lingvisticii* », arătând în mod limpede importanța studierii gramaticii, a dat o nouă și justă orientare cadrelor didactice. Întărirea muncii în această privință este în continuă creștere. Rămâne însă să remediem faptul că problemele restructurării predării limbii române în școli pe baza învățaturii staliniste despre limbă au fost explicate cadrelor didactice mai mult pe plan teoretic, fără a se arăta în suficientă măsură și căile rezolvării lor practice. Pentru a lega teoria de practică, și în acest sector e necesar un ajutor organizat și susținut din partea forurilor competente.

Cadrelor noastre didactice solicită cu tot mai multă insistență o gramatică a limbii române și o metodică a predării gramaticii limbii române.

Este necesar de asemenea ca și Institutul pentru Perfecționarea Cadrelor Didactice să sprijine mai mult pe tovarășii care predau la clasele I—IV în ceea ce privește adâncirea cunoștințelor de gramatică.

Dacă la cercurile pedagogice de limba română ale cadrelor care predau la clasele V—XI s'au discutat mai frecvent problemele predării gramaticii, la cursurile pedagogice ale cadrelor didactice care predau la clasele I—IV s'au discutat sporadic și tangențial chestiunile de gramatică, deși predarea gramaticii la aceste clase pune anul acesta probleme noi și ele ar fi trebuit să fie discutate în primul rând.

Este de asemenea necesar ca, în cadrul cursurilor ce se vor organiza în vara aceasta pentru cadrele didactice care predau la clasele I—IV, să se dea o atenție deosebită problemelor de gramatică.

Desigur însă că principalul în lichidarea lipsurilor constă în lupta pe care fiecare trebuie să o ducă pentru o cât mai temeinică pregătire atât personală cât și a fiecărei lecții în parte.

Nu încapă îndoială că învățătorii noștri, însuflețiți de un adânc patriotism, se vor strădui cu perseverență și pricepere să ridice calitatea muncii lor în predarea cunoștințelor de gramatică, spre a ridica la un înalt nivel știința de carte a elevilor noștri.

De pe acum, multe din cadrele didactice care predau la clasele I—IV, înțelegând importanța studiului limbii—principalul mijloc de comunicare între oameni și instrument de luptă și de dezvoltare a societății—se străduiesc să înarmeze cât mai bine pe cei mai mici elevi ai școlii noastre cu temelia solidă a cunoașterii și stăpânirii acestui instrument. Si ele vor reuși să ducă cu bine la capăt această sarcină

de cinste, dacă se vor pregăti temeinic și vor munci cu toată grija și dragostea de patrie și popor, așa cum ne învață tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej: « Trebuie să se acorde o deosebită atenție studierii în școli a limbii române, făurită de popor prin eforturile a zeci de generații, a literaturii progresiste, clasice și contemporane, care oglindește năzuințele poporului, lupta și cuceririle sale »¹.

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvântări, Ed. pentru literatură politică, ed. a III-a, p. 616.